

В статье впервые рассмотрены атрибуты мифологии архетипов: символов, образов, мотивов, сюжетов годовых праздников весенне-летнего цикла в локальных названиях этнических групп украинцев. Выяснено художественное ремесло соломенных игрушек индивидуального творчества мастеров и молодежи учебных заведений Волыни и Прикарпатья конца 90-х годов XX-го – начала XXI века.

Ключевые слова: соломопластика, объемная, объемно-пространственная скульптура, художественный дизайн, соломоплетение, атрибуты народных праздников.

The attributes of mythology of the archetypes such as symbols, images, motifs, plots of the Slavs' annual spring-summer holidays are analyzed on the basis of the local names of Ukrainian ethnic groups. Features of artistic crafts of the straw toys in creative works of artists and youth of the Volhyn' and Pre-Carpathian region education centers are highlighted.

Key words: straw plastic, volumetric sculpture, volumetric-spatial sculpture, art design, straw wickerwork, attributes of folk festivals.

УДК 725.04 : 730

Олександр Галета

СКУЛЬПТУРА В СТРУКТУРІ МАЛИХ АРХІТЕКТУРНИХ ФОРМ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ХУДОЖНІ ОБРАЗИ

В статті розглянуто малі архітектурні форми як невід'ємні елементи міського простору, за допомогою яких можна досягти композиційної рівноваги та створити комфортні умови відпочинку і культурного розвитку. З'ясовано, що скульптурні групи в поєднанні з іншими видами МАФ мають не лише естетичне значення, але й беруть участь у побудові пропорційності і масштабності простору. Доведено, що скульптура, наділена художніми рисами і органічно пов'язана з природнім середовищем, надає території яскравої неповторності.

Ключові слова: малі архітектурні форми, композиція, простір, скульптура.

Технічний та науковий прогрес, який зумовив високі будівельні темпи, збільшення територій міст, виявився у втраті гармонії, знеособленням життєвого простору для людини. Малі архітектурні форми (далі МАФ) – невід'ємні елементи міського простору, за допомогою яких можна досягти композиційної рівноваги та створити комфортні умови відпочинку і культурного розвитку. Ці споруди міського ландшафту відіграють важливе значення у створенні акцентів і домінант, досягненні художньої завершеності, об'ємно-просторової композиції міста. Скульптурні групи в поєднанні з іншими видами МАФ мають не лише естетичне значення, але й беруть участь у побудові пропорційності і масштабності простору. Часто одна скульптура, наділена художніми рисами і органічно пов'язана з природнім середовищем, надає території яскравої неповторності.

Метою статті є: вивчення існуючих методів класифікації МАФ та визначення єдиної структури такої класифікації в контексті дослідження міської культури. Вивчення значення скульптури у структурній групі МАФ.

Дослідження та визначення видових ознак МАФ в умовах сучасного розвитку архітектури, впровадження нових матеріалів і методів роботи на виробництві потребують ґрунтовного аналізу та вивчення. Визначення впливу МАФ на соціокультурні процеси в місті дасть можливість правильного розміщення та планування їх у міському середовищі. Вивчення скульптури, як складової частини МАФ та визначення впливу місцевих традицій на створення і гармонійного впровадження їх у простір міста, є важливим чинником у системі проектування міського ландшафту.

Сучасне місто в найбільшій мірі відображає соціокультурні процеси, що протікають в суспільстві держави і відтворює головні етапи, які вплинули на зміну стереотипів культурологічного світосприйняття. МАФ є найбільш мінливими елементами міського простору. Тому в них часто простежуються нові тенденції і стилістичні напрямки, притаманні певному, досить короткому історичному проміжку.

Розглядаючи питання приналежності тої чи іншої архітектурної форми до МАФ, слід відзначити різні точки зору щодо цього питання. Дослідження у цьому напрямі тривають уже досить

тривалий час, розглядаючи здебільшого конструктивні та стильові характеристики МАФ. З часом число таких архітектурних форм збільшується, з'являються нові типологічні групи.

У літературі періоду 1911-1950 рр. існує ряд альбомних видань, де зібрані кращі зразки МАФ, а також подана коротка характеристика до кожного з них. Ці видання були спрямовані, насамперед, як допоміжний матеріал для архітекторів та студентів спеціалізованих вузів. Культурологічний аспект щодо форм цього періоду згадується фрагментарно. Слід відзначити такі альбоми як: Б.А.Биткин «Малые формы архитектуры (альбом проектов оград, заборов, ворот та калиток)» 1946 р. [4]; В.М.Абрамов «Фонари для уличного и садово-паркового освещения» 1948р. [1]; «Киоски и фонтаны (Альбом проектов)» 1949 р. [9]; В.Стори «Мотивы садовой архитектуры (садовые беседки, павильоны, гроты, ограды, ворота, калитки, мостики, садовая мебель, трельяжи)» 1911 р.[17]; «Ограждения для деревьев (скамьи, вазы)» 1940 р. [13]. У виданнях також присутні детальна описова база та ілюстрації до кожного виробу. МАФ у цих альбомах зібрані за відповідними типологічними особливостями та призначенням.

Характеристику МАФ подано у книгах: Е.С.Балакшина «Внешнее благоустройство микрорайона»[2] 1964 р., С.А.Хасиева « Архитектура городской среды» [19] 2001 р., а також у праці З.А.Николаевской «Садово-парковый ландшафт» [12] 1989 р. У цих виданнях класифікація МАФ складається із загальної характеристики окремо взятої форми, що, в свою чергу, поділяється за спільними ознаками на більш прості.

У 50–90 роках збільшується різноманітність МАФ, вдосконалюються матеріали та змінюються стилістичні особливості. У «Каталозі малих архітектурних форм» В.Э.Бартлова 1980 р. подана класифікація МАФ за такими ознаками: споруди (навіси, павільйони, зупинки громадського транспорту, зонти, туалети); меблі (лавки, столи, квітники, урни для сміття); ігри для дітей (обладнання для розвитку сили і спритності, орієнтування на місцевості, тематичних і сюжетно-ролевих ігор); благоустрій (підпірні і декоративні стінки, сходи, мощення, годівниці для птахів); інформація (рекламні щити і тумби, стенди, вказівники, інформаційні таблиці, обладнання для наглядної агітації) [3].

У книзі В.М.Свідерського «Малые архитектурные формы.(ограды – фонари – вазы – скамьи)» [15, с. 3–4] також розглянутий поділ МАФ за функціональними ознаками: 1. дошки пошани, газетні вітрини; 2. огорожі; 3. ліхтарі вуличного освітлення; 4. фонтани, питтєві фонтанчики, басейни, водорозбірні колонки; 5. сходи на вулицях і парках, пішохідні мости, підпірні стінки, бельведери і інші; 6. вазы, урни; 7. пристрої регулювання вуличного руху (позначення переходів, вказівники переходів, зупинок транспорту і маршрутів, павільйони для очікування громадського транспорту, зупинки таксі, годинники, таблички з позначенням вулиць і будинків і інше); 8. лавки; 9. рекламні пристрої на вулицях і площах (рекламні щити, світлова реклама, об'ємна реклама, вивіски); 10. кіоски і павільйони (торгові, обслуговування, технічні); 11. громадські туалети; 12. в парках культури і відпочинку до МАФ відносять: входи в парки, літні торгові павільйони, альтанки, атракціони, обладнання дитячих площадок і інше.

Також можна класифікувати МАФ в залежності від їхнього призначення та використання у просторі міста. В підручнику Теодоронского В.С. «Строительство и эксплуатация объектов ландшафтной архитектуры» [18] МАФ поділяються на наступні групи: декоративні – скульптура, фонтани, вазы, декоративні водойми, декоративні стінки, трельяжі і решітки, альпійські гірки і рокарії та інші; утилітарного характеру – торгові кіоски, лавки, огорожі, вказівники, знаки і інші. Малі архітектурні форми утилітарного характеру в свою чергу поділяються на наступні типи: МАФ, що організують рельєф та оформлюють окремі ділянки територій, – відкриті сходи, пандуси, відкоси; обладнання для розміщення рослин – квітники, трельяжі; штучні водні спорудження – басейни, ставки, каскади, водопади, питтєві фонтанчики, водні каруселі і інші; огорожуючі МАФ – огорожі, стінки, парапети; відпочинкове обладнання – оформлення площадок, павільйони, садово-паркові меблі; обладнання для торгових та комунальних послуг – кіоски, палатки, обладнання дитячих та господарських площадок і інші [18, с. 155].

Інші дослідники акцентують увагу на функціональному призначенні, також поділяючи їх на декоративні і утилітарні. Ґрунтуючись на класифікації, запропонованій підручниками з садово-паркового будівництва (А.Г.Лазарев, Е.В.Лазарева «Ландшафтная архитектура» [10, с. 41–45], до них можна також віднести доріжки і майданчики, підпірні стінки, альпійські гірки й водойми, каскади і фонтани, садові споруди, паркани, огорожі та інші.

Характеристика МАФ подається також у Законі «Про благоустрій населених пунктів (щодо визначення поняття малої архітектури)» № 5143 від 17. 09. 2009.*[8].

Результати вивчення комплексу малих споруд міста в проектах і в середовищі призводять до можливості поділу їх за призначенням і містобудівними якостями на шість основних груп: 1. монументальні твори архітектури і скульптури; 2. декоративні форми міста; 3. малі архітектурні споруди з інтер'єром; 4. елементи міського устаткування; 5. засоби зорової інформації; 6. малі інженерно-архітектурні споруди [7, с. 5–6]. Створена для урізноманітнення і збалансування міського середовища, вона, з іншого боку, цілком здатна і уніфікувати, спотворити його – як правило, в тому випадку, коли не дотримано відчуття міри. Бажано, щоб в архітектурі малих форм і в інших елементах благоустрою відбивались народні традиції. Творче вирішення малих форм архітектури повинно базуватися на раціональній уніфікації елементів, їх конструктивних вузлів та деталей, щоб зробити їх більш економічними [14, с. 3].

Досліджуючи тему МАФ, ряд авторів по-різному поділяють їх, наголошуючи на певних, доцільних і важливих, на їхню думку, аспектах. Зокрема в залежності від масовості і способу виготовлення Георгій Потаєв в статті «Методичні основи проектування малих ландшафтно-архітектурних форм» пропонує таку класифікацію МАФ: типові (випускаються у великих кількостях на великих підприємствах, замовлення по каталогу, популярні в міських об'єктах); серійні (виконуються за стандартними проектами невеликими серіями: лави, альтанки, перголи та інші); індивідуальні (виконуються по дизайнерських ескізах або кресленням, створюються спеціально на замовлення).

Всі МАФ, окрім сказаного вище, за способом виготовлення поділяються на дві групи: виготовлені за спеціально розробленими індивідуальними проектами; виготовлені за стандартизованими проектами із шаблонних елементів і конструкцій. Основні вимоги до МАФ: економічність, екологічність, естетичність, безпека, функціональність, універсальність та технологічність.

Слід звернути увагу також на те, що більшість МАФ виготовляються на підприємствах великими кількостями, за певними стандартами, та відповідають вимогам, передбаченим законодавством. Такі МАФ, здебільшого, не мають мистецької цінності, але повинні узгоджуватись із стилістичними особливостями тої чи іншої місцевості. Існують також МАФ, що розробляються індивідуально для задалегідь спроектованого парку чи скверу, палацу чи площі. В такому випадку МАФ, в більшості випадків, стають культурною цінністю для міст, окрасою, що надає неповторності та індивідуальності навколишній архітектурі.

Класифікація МАФ дає нам можливість розділити їх за певними характерними ознаками на групи, які допоможуть в грамотному проектуванні ансамблю міста. Дасть можливість безпомилково визначати культурну цінність того чи іншого об'єкта. Серед авторів, які розглядають скульптуру в системі МАФ слід відзначити: М.Аренієва, Е.С.Балакшину, Б.А.Биткіна, О.Б.Бондарєва В.Ф.Дедюхіна, А.Г.Лазарєва, Е.В.Лазарєву, Г.А.Потаєва, П.И.Приходько, В.М.Свідерського, Н.Стойнова, В.С.Теодоронського, Г.Узунова. Ці дослідження є важливими для подальшого вивчення та визначення, яку саме скульптуру слід відносити до структури МАФ.

Вище подані класифікації вітчизняних та зарубіжних авторів свідчать про дещо різні точки зору щодо структурної характеристики МАФ. Під культурним потенціалом міста ми розуміємо здатність міської спільноти до розвитку через усвідомлення самого себе. Перехід до такого розуміння неодмінно означає, що від формальної інтерпретації культури як чогось зовнішнього, до чого можна лише долучитися, ми робимо спробу пересунутися у сутнісну інтерпретацію культури як міського світу. Цей світ створюється зусиллями всіх жителів — кого в більшій, кого в меншій мірі, але провідна роль у такому процесі належить усім тим, хто складає активну діяльну меншість, незалежно від того, яка спеціалізація і конкретна робота діяльної людини [6, с. 24]. Вже тому програма розвитку культури міста не може ігнорувати стан і характер міського середовища в її минулому і сьогоденні.

*В Законі сказано: «до малих архітектурних форм належать: альтанки, павільйони, навіси; паркові арки (аркади) і колони (колонади); вуличні вази, вазони і амфори; декоративні фонтани і басейни, штучні паркові водоспади; монументальна, декоративна та ігрова скульптура; вуличні меблі (лавки, лави, столи); садово-паркове освітлення, ліхтарі; сходи, балкостради; паркові мостики; устаткування дитячих ігрових майданчиків; павільйони зупинок громадського транспорту; огорожі, ворота, ґрати; меморіальні споруди (надгробки, стели, обеліски тощо); рекламні та інформаційні стенди, дошки, вивіски; стаціонарні та пересувні малі архітектурні форми для здійснення підприємницької діяльності; інші об'єкти визначені законодавчими актами»

Найчастіше ландшафтну архітектуру представляють як завдання озеленення міст і селищ, вирішуване окремо, поза зв'язком з об'ємною архітектурою. Ситуація характерна як для реконструкції центрів існуючих селищ і малих міст, так і для новостворюваних центрів. Але саме в таких поселеннях, що мають досить низьку щільність малоповерхової забудови, і зберігаються можливості формування виразних архітектурно-просторових композицій. При цьому особливе значення набуває творче використання природної своєрідності місцевості.

МАФ є елементами, які завершують формування інтер'єру міста в функціональному та естетичному відношенні, а рівень їх досконалості служить показником рівня містобудівної культури в цілому [7, с. 3]. До сьогодні існує зневажливе відношення до цього роду архітектури. Це є частковим наслідком того, що, всупереч здоровому уявленню про економічну доцільність, прийнято було споруджувати кіоски, огорожі, стенди для афіш і навіть дошки пошани в більшості випадків із німецьких матеріалів, начебто дешевих (здебільшого з дерева). Сформувалася погана традиція встановлювати малі форми архітектури (тимчасові або на зразок тимчасових), не узгоджуючи їх з містобудівними проектами [5, с. 3].

Мала міська скульптура здатна перетворити звичайний простір або ж підсилити існуючі переваги і розставити акценти в насиченому історичному центрі. У гіршому випадку вона може стати справжнім подразником, прикладом поганого смаку і неграмотності [11].

Порівнюючи ситуацію в міській скульптурі, що склалася на сьогоднішній день із радянським часом, очевидним буде різке збільшення бронзових і кам'яних композицій з однієї сторони, а з іншої — зниження професійних критеріїв, що призводить до деградації даного виду мистецтва. В ідеалі мала міська скульптура покликана створити або підкреслити неповторність і своєрідність кожного конкретного місця, призначена будити уяву і емоції. Адже саме через неї можливий зв'язок архітектури з образотворчим мистецтвом, яке естетизує оточення і життя людини, звертаючись до його почуттів і мислення одночасно, вносить різноманітність і гармонію, такі необхідні людині [16].

Витвори монументально-декоративного мистецтва часто стають основними компонентами міського простору (різного роду скульптура, декоративні об'єми, стели, дошки пошани, таблички з назвою населеного пункту). Досить важливим є правильний вибір, стилістичні ознаки та співрозмірність до місцевого ландшафту скульптури разом з іншими МАФ. У містах Західної України довгий час була поширена переважно монументальна скульптура. Сьогодні ж разом зі зміною ставлення до навколишнього середовища трансформуються і художні пріоритети. Міста з особливим інтересом збагачують свій простір пленерними скульптурними групами нового характеру та значення. У місті Івано-Франківську щороку проводиться свято ковальства, де поряд з іншими роботами створюють малу скульптуру, яку згодом розміщують у парках чи скверах міста.

Також гарним прикладом створення гармонійного предметно-просторового середовища є Пейзажна алея в місті Києві у дитячому сквері. Тут поєднання МАФ разом із скульптурою створює неповторну атмосферу, в якій мешканці мають можливість відпочити чи провести вільний час з дітьми. Парки і сквери, пішохідні вулиці і майдани — всі вони активно наповнюються і декоруються МАФ. Мала форма, як відомо, приваблює своєю співрозмірністю людині: змушує підійти до неї, торкнутися, сфотографуватися. Вона невід'ємна, а часом і вирішальна частина комунікації міста і людини. Саме МАФ роблять місто зрозумілим, приємним і доступним людині. Інколи населення мікрорайону проводить корисну роботу щодо благоустрою і озеленення мікрорайону, і така робота є досить цінною. Проте участь населення у благоустрої не завжди є достатньо кваліфікованою, що призводить, як показує практика, не тільки до спотворення проекту, але й до досить складних помилок, які важко виправити в майбутньому. Так, до прикладу, в деяких нових мікрорайонах можна спостерігати перевантаженість і випадковість насаджень, їх примітивність, строкатість асортименту рослин, застаріле обладнання площадок, автостоянок і інших пристроїв, кілометри непотрібних огорож. Малі форми і особливо скульптура часто дивують своєю наївністю, а інколи і грубістю [2, с. 4].

Кожне покоління залишає в місті свої «сліди» творчості. Ми всі захоплюємося досконалим просторово-пластичним відчуттям зодчих попередніх поколінь, але чомусь вкрай рідко здатні зберегти і продовжити первісну гармонію задуму [16]. Гарними прикладами у цьому випадку є скульптурні групи у парках та скверах радянського періоду. Зокрема казкові герої у гідропарку «Топільче» міста Тернополя, виготовлені з дерева, гармонічно доповнюють місцевий ландшафт. Хоча за останні десятиліття багато з них пошкоджені і потребують відновлення і реконструкції. Також прикладом використання скульптурних груп є фонтан та настінні барельєфи в Мукачеві Закарпатської області. У місті Яремче зразками скульптурних груп радянського періоду є фонтан і ландшафтна скульптура у санаторії Прикарпатський.

Багато МАФ не проходять перевірку часом. Часто їх руйнують, як невдалі приклади, і згадують лише на сторінках підручників чи спеціалізованої літератури. Деякі відновлюють, незважаючи на те, що час позбавив їх колишньої краси і привабливості. Класифікація МАФ дала нам можливість визначити приналежність конкретної з них до певної групи з подібними ознаками, спростивши в майбутньому в практичному відношенні проектування нових територій у просторі міста, в теоретичному: підготувати базу для детального вивчення МАФ у взаємозв'язку з середовищем. Переконані, що включення скульптури в перелік об'єктів МАФ дасть можливість оцінити їх значення і роль у ландшафтному дизайні міста, врахувати культурологічні та естетичні складові при проектуванні скульптури в майбутньому. Структура МАФ –це основа для законодавчої бази та встановлення їхньої культурологічної складової.

1. Абрамов В.М. Фонари для уличного и садово-паркового освещения / В.М.Абрамов, Г.П.Баданов, О.А.Свешников и др. – Ленинград : Полиграфкнига 1948. – 37 с.
2. Балакшина Е.С. Внешнее благоустройство микрорайона / Е.С.Балакшина. – М. : Издательство литературы по строительству, 1964. – 146 с.
3. Бартлов В.Э. Каталог малых архитектурных форм / В.Э.Бартлов – Минск : Победа 1980. – 198 с.
4. Биткин Б.А. Малые формы архитектуры (альбом проектов оград, заборов, ворот та калиток) / Б.А.Биткин. – Новосибирск : Типография №1 Новосибирского Облисполкома 1946. – 83 ст.
5. Васильковский В.С. Малые формы архитектуры на городской магистрали. Автореф. дис. канд. архит. // В.С.Васильковский – Ленинград, 1966. – 25 с.
6. Глазычев В.Л. Городская среда. Технология развития. Настольная книга / В.Л.Глазычев, М.М.Егоров, Т.В.Ильина и др. – М. : Издательство Ладья, 1995. – 240 с.
7. Дедюхин В.Ф. Малые формы в архитектуре городов западной Сибири (на примерах Новосибирска, Омска, Кемерово, Барнаула и других городов) // Автореф. дис. канд. архит. // В.Ф.Дедюхин. – Новосибирск, 1972. – 26 с.
8. Закон України Про благоустрій населених пунктів (щодо визначення поняття малої архітектури) №5143 від 17. 09. 2009. / Верховна Рада України.
9. Киоски и фонтаны (Альбом проектов). Разраб. Гос. Архитектурными мастерскими / М. : изд. и тип. Гос. архитект. изд., 1949.
10. Лазарев А.Г. Ландшафтная архитектура / А.Г.Лазарев, Е.В.Лазарева. – Ростов-на-Дону : Феникс 2005 р. – 282с.
11. Ландшафт как основа архитектурного своеобразия центров поселений (статья журнала) [Электронный ресурс] / Л.А. Нордштейн, 2004. – С. 1 – Режим доступа : <http://ais.by/story/295>.
12. Николаевская Э.А. «Садово-парковый ландшафт» / Э.А.Николаевская. – М. : Стройиздат, 1989. – 159 с.
13. Ограждения для деревьев (скамьи, вазы). Главное управление по художественной промышленности комитета по делам архитектуры при совете министров СССР. // Москва : Государственное архитектурное издательство, 1940. – 24 с.
14. Свідерський В.М. Малі архітектурні форми. Видання друге, перероблене і доповнене. / В.М.Свідерський — К. : Будівельник, 1976 р. – 63 с.
15. Свідерський В.М. Малые архитектурные формы.(ограды – фонари – вазы – скамьи) / В.М.Свідерський. – К. : Типография издательства академии архитектуры УССР, 1953. – 214 с.
16. Скульптура в городе [Электронный ресурс] / О.Н.Машарова, 2008. – С. 1 – Режим доступа : <http://ais.by/story/1460>.
17. Стори В. Мотивы садовой архитектуры (садовые беседки, павильоны, гроты, ограды, ворота, калитки, мостики, садовая мебель, трельяжи) / В.Стори. – С-Петербург : издательство П.П.Сойкина, 1911. – 22 с.
18. Теодоронский В.С. Строительство и эксплуатация объектов ландшафтной архитектуры: учебник для студ. высш. учеб. заведений / В.С.Теодоронский, Е.Д.Сабо, В.А.Фролова; под ред. В.С.Теодоронского. – 2-е изд., стер. – М. : Издательский центр Академия, 2007. – 352 с.
19. Хасиева С.А. Архитектура городской среды. /С.А.Хасиева : Учеб. Для вузов. – М. : Стройиздат, 2001. – 104 с.

В статье рассмотрены малые архитектурные формы как неотъемлемые элементы городского пространства, с помощью которых можно достичь композиционного равновесия и создать комфортные условия отдыха и культурного развития. Выяснено, что скульптурные группы в сочетании с другими видами МАФ имеют не только эстетическое значение, но и принимают участие в построении пропорциональности и масштабности пространства. Доказано, что скульптура, наделенная художественными чертами и органически связанная с естественной средой, придает территории яркую неповторимость.

Ключевые слова: малые архитектурные формы, композиция, пространство, скульптура.

Small architectural forms as inalienable elements of town space, by means of which it is possible to attain a composition equilibrium and create the comfort terms of rest and cultural development, are considered in the article. It is found out, that sculptural groups in combination with other types of МАФ have not only an aesthetic value but also participate in the construction of proportion and space scale. It is well-proven that a sculpture, provided with artistic lines and organically related to the natural environment, gives to territory of bright uniqueness.

Key words: *small architectural forms, composition, space, sculpture.*

УДК 72.012 : 72.04(477.8)

Володимир Шпільчак, Уляна Шпільчак

ВРАХУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ЦІННОСТІ ІСТОРИЧНОГО МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОЦЕСІ ЙОГО РЕГЕНЕРАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ МІСТ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ)

Стаття стосується проблеми оновлення міського історичного середовища. Визначаються критерії цінності містобудівних об'єктів. Розглядаються напрями розвитку міського середовища міст Західної України.

Ключові слова: *середмістя, методи трансформації міського середовища, композиція, стиль.*

Дослідження зумовлене необхідністю теоретичного обґрунтування процесів трансформації історичного міського середовища. Середмістя відіграє важливу роль, оскільки, часто з ним асоціюється все місто. Як правило у центральній частині міст розміщені найбільш цінні архітектурні об'єкти з точки зору художності й історичності. Вони відзначаються розпізнавальною індивідуальністю і формують неповторний образ. Самобутність кожного міста, його індивідуальні риси – це калейдоскоп певних чинників: жителі, архітектура, ландшафт та ін. Незважаючи на те, що місто зазнає постійних модифікацій і змін, важливо зберегти його характерний історично сформований образ.

Мета статті – з'ясувати особливості процесу трансформації історичного міського середовища в Західній Україні у новітній період, охарактеризувати критерії цінності архітектури. Завдання дослідження: висвітлення тенденцій перетворень в архітектурі міста, вироблення рекомендацій щодо регенерації міського середовища.

Історичні будівлі, малі архітектурні форми і ландшафт міста сприймаються як зберігачі історичної пам'яті. Оскільки, процес трансформації історичного міського середовища є складним і багатоаспектним, існує потреба глибокого дослідження особливостей таких перетворень і формування методики їх проведення. В кожному окремому випадку необхідно проводити детальне вивчення архітектури міста, оцінку історичних містобудівних об'єктів, виділення пам'яток архітектури і будівель, які дисгармоніюють з історичною забудовою, а також комунікацій (просторові елементи), ландшафтних складових середовища. Проблема трансформації історичного міського середовища недостатньо вивчена. Це питання досліджувалися науковцями: М.Бевзом, В.Вечерським, Є.Водзинським, А.Рудницьким, Б.Посацьким, В.Тимофієнком, Б.Черкесом та ін.

При розгляді даної теми доцільно спиратись на нормативні основи. Проблема оновлення міського історичного середовища окреслена на законодавчому рівні і представляє сучасну методичну базу, через Закони України «Про охорону культурної спадщини» (від 08.06.2000р., зі змінами і доповненнями, внесеними 16.12.2004), «Про основи містобудування (від 16.11.1992 р. зі змінами, внесеними 08.02.2001 р.), «Про архітектурну діяльність» (від 20.05.1999 р.) «Про планування і забудову територій» (від 20.04.2000р.) тощо. Встановлені нормативи урегульовують питання, пов'язані з обмеженнями і раціональним використанням територій історичних ареалів та об'єктів, охорони і збереження історико-культурних пам'яток, визначення нової термінології, тощо.

Зустрічаються різні підходи до перетворень у міському середовищі, зокрема: регенерація, ревалоризація, ревіталізація, тощо. У кожному конкретному випадку використовуються інші методи. Регенерація спрямована на відтворення втрачених частин архітектурних ансамблів, комплексів, будинків і споруд, використовуючи прийоми компенсаційного будівництва, реконструкції, модернізації. Ревалоризація в архітектурі застосовується для «підвищення архітектурно-художньої цінності» передбачає використання принципів роботи: реставрації цінних об'єктів, реконструкції менш цінних і консервації окремих зразків, чи ансамблів. Ревіталізація, як «комплекс заходів